Linné, Carl von

Botaniska exkursioner i
trakten av Uppsala

THE NEW YORK BOTANICAL GARDEN
PRO SCIENTIA
POPULIQUE
SALUTE
1891
LIBRARY

VALDA AVHANDLINGAR AV CARL VON LINNÉ
i översättning utgivna av Svenska Linné-Sällskapet

N:r 1

BOTANISKA EXKURSIONER

I TRAKTEN AV UPPSALA

(HERBATIONES UPSALIENSES)

AKADEMISK AVHANDLING
under Linnés præsidium
Upsala 1753

ÖVERSATT FRÅN LATINET
AV C. A. BROLÉN

UPPSALA & STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

VALDA AVHANDLINGAR AV CARL VON LINNÉ
i översättning utgivna av Svenska Linné-Sällskapet

N:r 1

BOTANISKA EXKURSIONER

I TRAKTEN AV UPPSALA

(HERBATIONES UPSALIENSES)

AKADEMISK AVHANDLING
under Linnés præsidium
Upsala 1753

ÖVERSATT FRÅN LATINET
AV C. A. BROLÉN

UPPSALA & STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

Avhandlingen *Herbationes Upsalienses* ventilerades å större Carolinska auditoriet den 13 okt. 1753. Respondent var ANDERS NICLAS FORNANDER, student av Smålands nation, född 1715, filosofie magister i Greifswald 1755, medicine doktor i Upsala 1758, praktiserande läkare i Stockholm, död 1794. Han har i denna avhandling, såsom meddelas i inledningens § 4, meddelat vad han under flerårigt deltagande i Linnés exkursioner antecknat efter lärarens anvisningar.

De mera förtjänstfulla bland de disputationer, i vilka Linnés forskningar framställdes af hans lärjungar, utgåvos sedermera med åtskilliga ändringar och tillägg av Linné under den gemensamma titeln *Caroli a Linné Amœnitates Academicæ.* Dit hör också avhandlingen *Herbationes Upsalienses,* som omtrycktes i 3:e delen af Amœnitates, 1:a editionen Stockholm 1756, 2:a editionen Stockholm 1764, 3:e [2:a] editionen Erlangen 1787. Olikheter i dessa texter äro i det följande angivna.

§ 1.

Bland de medel till underlättande av botanikens studium, som i nyare tid uppfunnits och med framgång begagnats, är det två som intaga de förnämsta rummen, nämligen de akademiska trädgårdarna och de botaniska exkursionerna. I de förra erbjudas så att säga vid ett enda ögonkast långt flera örter till undersökning, än om man i avsikt att iakttaga växterna hade genomvandrat hela Europa, för att icke tala om att de särskilda arterna kunna på detta sätt lättast jämföras med varandra. Under exkursionerna åter kan man se varje växt på sitt naturliga växtställe, varav en uppmärksam iakttagare kan hämta icke blott ett stort nöje utan också en mera ingående kännedom om växterna. Dessa vandringar i botaniskt ändamål kallas av fransmännen *herborisations,* men vanligen *botaniska exkursioner.* Jfr *Philosophia Botanica* sid. 293.

§ 2.

Sådana botaniska utflykter anställas vid de flesta berömda akademier av professorerna i botanik, vilka föra sina lärjungar med sig i den kringliggande trakten och demonstrera växterna med hänsyn till deras namn, nytta och egenskaper. Så t. ex. veta vi, att i vår tid den berömde professor Bernhard

JUSSIEU[1] i Paris och den vidtbekante herr HALLER[2] i Göttingen gått till väga på detta sätt; likaså professor STRUMPF[3] i Halle och andra. Och framför allt plägar här hos oss den vidtberömde herr Præses årligen göra utflykter i trakten omkring Upsala med sina åhörare och visa dem allt som växer och lever på jorden eller gömmes däri. Han uppvisar därvid namnen, kännetecknen och egenskaperna hos var enda jord- eller stenbit, alla träd, örter, gräs, mossor och svampar, ja, också hos alla fyrfotadjur, fåglar, amfibier, fiskar, insekter, skaldjur, maskar och vad annat den skarpsyntaste forskare kan träffa på. Man vinner härigenom med synnerlig glädje och tillfredsställelse en tillväxt för vetenskapen, en uppmuntran för många skickliga lärjungar och en uppodling av deras själsgåvor till mognad insikt i naturen.

§ 3.

Då de akademiska lärarna vilja på detta sätt undervisa sina lärjungar, pläga de vid sina exkursioner genomvandra vissa för varje gång bestämda områden, där olika mark frambringar olika växter, och då man så flere år gått fram över samma platser, ängar, sumpmarker och berg, blir det mycket lätt att säga, om varje växt där kan påträffas eller icke. Därför hava åtskilliga författare, för att giva lärjungarna nyttig upplysning, i särskilda uppsatser beskrivit dylika små utfärder. Så har JOHNSON[4] i sin *Mercurius Botanicus* beskrivit floran kring London (Lon-

---

[1] BERNHARD DE JUSSIEU, 1699—1777, fransk botanist.

[2] ALBRECHT VON HALLER, 1708—1777, professor i Göttingen.

[3] CHRISTOPH CARL STRUMPF.

[4] THOMAS JOHNSON, med. dr, † 1644.

don 1634, 12:o) och i Cambrien eller Wales (London 1641,8:o) ävensom växterna på ljunghedarna vid Hampstead (*Ericetum Hampstedianum,* London 1632, 8:o). Tournefort[1] har i *Histoire des Plantes* (Paris 1698, 8:o) framställt de sex exkursioner i trakten omkring Paris, i vilka han fört sin övningskurs till slut. Bernhard Jussieu fortsätter ännu i dag med stor framgång dessa framställningar. Jag vill nu icke tala om Calceolarii[2] och Ponas[2] växtbeskrivningar om Monte Baldo, Hallers resa till Hercyniska bergstrakten och andra dithörande arbeten.

§ 4.

En sådan botanisk handbok, som är särdeles nyttig såsom invigning till Floras tjänst, saknas ännu vid vår akademi. Jag har därför, sedan jag flere år följt den ärade herr Præses vid hans botaniska utflykter, företagit mig att såsom akademiskt prov framställa en sådan handbok, i det jag går att visa, vilka växter man kan finna vid exkursioner på slätterna kring Upsala.

Vid detta företag utbeder jag mig den välvillige läsarens överseende, ifall mina beskrivningar av ställen, belägenheter och annat icke befinnas i allt vara sådana han önskat dem.

* * *

---

[1] Joseph de Tournefort, 1656—1708, prof. vid Jardin des Plantes, Paris.

[2] Francesco Calceolari, apotekare i Verona, naturforskare, har utgivit växtbeskrivningar om Monte Baldo vid Gardasjön (Venedig 1571, 1584). Likaså Giov. Pona (Verona 1595).

Exkursionerna vid Upsala pläga utgöra ett antal av sju eller åtta:

den första till Gottsunda
» andra » Ultuna
» tredje » Håga
» fjärde » Danmarks socken
» femte » Gamla Upsala
» sjätte » Vaksala
» sjunde » Husby
» åttonde » Jumkil.

De under var och en av dessa vandringar förekommande örter, gräs m. m. skall jag nu angiva.

I.

Exkursion till Gottsunda.

Den botaniska utflykten kan taga sin början vid Upsala slott och riktas västerut över de s. k. Lassby backar[1] och över kärret och ängen vid Norrby[2] till byn med samma namn. Därifrån kan den utsträckas söder ut till Norrby lund[3] och vidare till domprostens i Upsala fäbodar, varifrån de höga Gottsundabergen med sina trädbevuxna stup leda till Floras Eden.[4] Denna mottager nu, då det redan lider mot eftermiddagen, de vetgiriga Floradyrkarne i sin famn och vederkvicker dem, innan de gå vidare till Vårdsätra eller återvända till Upsala.

[1] Mellan Kåbo och nuvarande Eriksberg.

[2] Nu Norby.

[3] Nu Söder Norby.

[4] Med »Floras Eden» (lustgård) torde närmast menas lövängarna vid Lilla Gottsunda. Textens *Floræ Eden* (1753, 1787) är 1756 korrumperat till *Floræ Edem*, 1764 till *Floræ Aedem*.

1. De kala Lassbybackarna hava mycket rik tillgång av jordlichener:

Bryum hypnoides
Jungermannia trichophylla
Lichen centrifugus
» *omphalodes*
» *pustulatus*
» *rangiferinus*
» *islandicus*
» *saxatilis*
» *velleus*
» *deustus*
» *paschalis.*

2. Hagmarkerna i närheten erbjuda växter som älska hård jordmån:

Trientalis europæa
Pyrola rotundifolia
Arbutus Uva ursi
Orchis maculata
» *bifolia*
Salix myrtilloides[1]
Empetrum nigrum
Lycopodium Selago
» *clavatum*
» *complanatum*
Equisetum hyemale.

3. Kärret vid Norby, fyllt med tuvor, erbjuder oss

Pinguicula vulgaris
Eriophorum polystachion

[1] Så 1753. De senare trycken hava i stället *Salix fusca.*

Eriophorum vaginatum
Galium[1] *palustre*
Drosera rotundifolia
Vaccinium uliginosum
» *Myrtillus*
» *Vitis idæa*
» *Oxycoccos*
Andromeda cærulea[2]
Ledum palustre
Rubus Chamæmorus
Ranunculus Flamula[3]
Scutellaria galericulata
Salix pentandra
Betula alba
» *Alnus*
Sphagnum palustre.

4. Norby äng erbjuder de växter, som man i allmänhet finner i våra ängar och som därför pläga kallas vanliga, t. ex.

Phleum pratense
Aira cæspitosa
Briza media
Poa trivialis
» *pratensis*
Veronica Chamædrys
Galium verum
Rumex Acetosa
Tormentilla erecta
Prunella vulgaris
Euphrasia officinalis

---

[1] Så 1753. De senare trycken hava *Gallium.*
[2] Så 1753. Trycken 1756 och 1787 hava *polifolia,* 1764 *polyfolia.*
[3] Så 1753; de senare trycken *Flammula.*

Rhinanthus Crista galli
Spiræa Filipendula
Lathyrus pratensis
Galium mollugo[1]
Plantago major
» *media*
Alchemilla vulgaris
Campanula rotundifolia
Trifolium repens
» *pratense*
Leontodon autumnale
Centaurea Jacea
Chrysanthemum Leucanthemum.

5. De sanka ängarna ned emot ån framalstra följande mindre sällsynta växter:

Alopecurus pratensis
» *geniculatus*
Menyanthes trifoliata
Geum rivale
Cardamine pratensis
Ranunculus acris
Carex dioica[2]
Thalictrum flavum
Spiræa Ulmaria
Lemna trisulca[2]
Caltha palustris
Galium uliginosum[2].

6. Norby lund med sin rika lövklädnad framställer de växter som trivas i lundar. Sådana äro:

---

[1] Så 1753. De senare trycken hava *Galium boreale.*
[2] Upptages icke i trycket av 1753.

Quercus Robur
Populus tremula
Sorbus Aucuparia
Pyrus Malus sylvestris
Rhamnus catarthicus
» *Frangula*
Lonicera Xylosteum
Prunus spinosa
» *Padus*
Corylus Avellana
Ribes alpinum
Mespilus Cotoneaster
Viburnum Opulus
Rosa canina
Rubus saxatilis
Veronica spicata
» *officinalis*[1]
» *serpyllifolia*
Poa compressa
Melica nutans
Myosotis scorpioides
Pulmonaria officinalis
Convallaria majalis
» *Polygonatum*
Campanula persicifolia
Rumex Acetosella
Silene Viscaria[2]
Saxifraga granulata
Potentilla argentea
Anemone nemorosa
» *Hepatica*
Draba verna

---

[1] Tillagd i 1756 års och senare tryck.
[2] Så 1753. Senare tryck hava *Lychnis Viscaria.*

Draba muralis
Arabis thaliana
Turritis glabra
» *hirsuta*
Fragaria vesca
Orobus vernus
» *tuberosus*
Viola canina
» *hirta.*

7. Ängen vid Gottsunda fägnar våra ögon, utom med de växter som finnas på Norby äng, också med följande:

Aira cærulea
Agrimonia Eupatorin
Ajuga pyramidalis
Ranunculus auricomus
Hieracium præmorsum
Hypochæris maculata
Viola palustris
Hypnum dendroides
Hypericum quadrangulare[1]
Verbascum nigrum
Bistorta vivipara[2]
Trifolium agrarium
Carex cespitosa
» *acuta*
» *vesicaria*
Mnium hygrometricum.

8. Fäbodarna, som tillhöra domprosten i Upsala, och de vackra lundar, som ligga därintill, äro prydda med blommor av olika slag, varibland

[1] Tillagd i 1756 års och senare tryck.
[2] Så 1753. Senare tryck *Polygonum viviparum.*

Polypodium mas
Anthoxanthum odoratum
Heracleum Sphondylium
Laserpitium latifolium
Geranium pratense
» *sanguineum*
Melampyrum pratense
Fumaria bulbosa.

9. De skuggrika bergsstupen vid Gottsunda, som äro rätt svåra att komma fram över, äro fulla av lundväxter, som hos oss äro rätt sällsynta. Däribland

Milium effusum
Asperula odorata
Campanula latifolia
» *Trachelium*
Daphne Mezereum
Poa nemoralis[1]
Paris quadrifolia
Actæa spicata
Ranunculus Ficaria
Dentaria bulbifera
Cardamine Impatiens
Tilia europæa
Ulmus campestris
Cratægus Oxyacantha
Lathræa squamaria
Clinopodium vulgare
Origanum vulgare
Glechoma hederacea
Stachys sylvatica,

---

[1] Tillagd i 1756 och följande års tryck.

Vicia sylvatica
Viola mirabilis
Prenanthes muralis
Acrostichum septentrionale
Asplenium Trichomanes
Polypodium vulgare
» *Phegopteris*[1]
Salix capræa[2].

Dessutom finnas här de träd, som uppräknats vid Norby lund (6).

10. Gottsundabergen frambringa i sina stenspringor olika slags växter:

Arundo epigejos
Asclepias Vincetoxicum
Verbascum Thapsus
Epilobium montanum
» *angustifolium*
Rubus idæus
Thymus Acinos
Scrophularia nodosa
Orobus niger
Geranium robertianum
Hypericum perforatum
Marchantia polymorpha
Hieracium murorum
Gnaphalium montanum[3]
Senecio Jacobæa
Polypodium fragile
Acrostichum ilvense
Polytrichum commune

[1] Så 1753. De senare trycken utesluta denna växt.
[2] 1787 *S. caprea.*
[3] Så 1753. 1756 och senare *Filago montana.*

Carex digitata[1]
Hypnum sericeum
Bryum cæspiticium
» *striatum*
Convallaria multiflora[1]
Mnium pyriforme
Jungermannia resupinata
Elvela Mitra.

11. Wårdsätra[2] gård begränsas bortom en mycket vacker äng av en halvö med en tätvuxen lund, rikt prydd med *Melampyrum nemorosum.* Där växa

Mentha aquatica
Hieracium umbellatum
Ophrys Nidus
Geranium sylvaticum[3].

12. På återvägen till Upsala erbjuder Kronoparken i ett kärr följande växter:

Mnium serpyllifolium
» *Jungermannia*
» *pellucidum*
Marchantia hemisphærica
Hypnum complanatum.

---

[1] Tillagd i 1756 års och senare tryck.
[2] Namnet i 1756 års och följ. tryck ändrat till Wåldsättra.
[3] Tillagd 1756 och senare.

II.

Exkursion till Ultuna.

Vi gå ut genom den stadsport, som leder till Stockholmsvägen, taga av till vänster in på den s. k. Tegelhagsängen och gå vidare över professorernas humlegårdar[1] till Polacksbacken. Därifrån genom Kronoparken till Ultuna och fram till Liljeholmen[2], en bergig halvö, omgiven av en lund med rik växtlighet.

1. Tegelhagen är en mycket fruktbar äng nära intill staden. Där finna vi

Cynosurus cristatus
» *cæruleus*
Primula veris
Chærophyllum temulum
Allium oleraceum
Draba incana[3]
Cerastium viscosum
Geum urbanum
Leontodon Taraxacum
Tragopogon pratense
Arctium Lappa.

2. En damm, som för länge sedan uppgrävts i denna äng, och stranden av den närliggande ån giva oss vattenväxter sådana som

[1] Tegelhagen och humlegårdarna lågo utefter Fyrisån och motsvara ungefär området mellan ån och vägen nedanför Akademiska sjukhuset.
[2] Nu Liljekonvaljeholmen.
[3] Tillsatt 1756 och följ.

Rumex aquaticus
Alisma Plantago
Callitriche palustris
Polygonum amphibium
Zannichellia palustris[1]
Chara vulgaris
Lemna polyrrhiza
Ulva intestinalis
Conferva rivularis[2]
Myriophyllum verticillatum.

3. De närliggande Humlegårdarna, dels hörande under kronan, dels upplåtna åt professorerna vid Akademien, erbjuda växter som vanligen förekomma på odlade ställen, såsom

Galium Aparine
Cuscuta europæa
Acer platanoides[3]
Fraxinus excelsior[3]
Asperugo procumbens
Ribes Uva crispa
Ornithogalum luteum
» *minimum*
Alsine media
Chelidonium majus
Galeopsis Ladanum
» *Tetrahit*
Lamium album
Lapsana communis
Atriplex patula.

---

[1] Så 1753. Utesluten i de senare trycken.
[2] Artnamnet är utelämnat i 1756 års och senare tryck.
[3] Tillsatt 1756 och följ.

4. På den s. k. Polacksbackens högländta, öppna, torra och sandiga mark finnas

Festuca ovina
Sagina procumbens
Androsace septentrionalis
Herniaria glabra
Myosurus minimus
Cerastium pentandrum[1]
Scleranthus annuus
Arenaria serpyllifolia
» *rubra*
Veronica verna[2]
Thymus serpyllum[2]
Juncus campestris[2]
Gnaphalium dioicum
» *uliginosum*
Hieracium Pilosella
Carlina vulgaris
Osmunda Lunaria
Lichen tartareus
» *Upsaliensis*
» *nivalis*
Peziza lentifera
Potentilla vernalis[3]
Anemone Pulsatilla
Artemisia campestris
Bryum apocarpum
» *extinctorium*
Lycoperdon stellatum.

---

[1] Så 1753. Senare tryck hava artnamnet *semidecandrum.*
[2] Tillsatt 1756 och följ.
[3] Så 1753. Senare tryck hava *Potentilla verna.*

5. Den angränsande Kronoparken består av tät barrskog och andra skogsträd. Där finnas

Pinus Abies
» *sylvestris*
Juniperus communis
Berberis vulgaris
Oxalis Acetosella
Adoxa Moschatellina
Juncus pilosus
Pyrola secunda
» *uniflora*
Agrostis arundinacea
Arenaria trinervia[1]
Pteris aquilina
Polypodium Dryopteris
Lycopodium annotinum[2]
Bryum heteromallum
» *undulatum*
» *pomiforme*
» *truncatulum*
» *flexuosum*
» *scoparium*
Hypnum velutinum
» *cupressiforme*
» *taxifolium*
» *triquetrum*
» *Bryoides*
» *purum*
» *Crista castrensis*
» *proliferum*

[1] Tillagd 1756 och följ.
[2] Artnamnet 1756 och följ. ändrat till *Phegopteris* (: Polypodium Phegopteris).

Hypnum parietinum
» *abietinum*
» *curtipendulum*
Lichen caninus
» *venosus*
» *hirtus*
» *juniperinus*
» *plicatus*
Jungermannia ciliaris.

6. Vid den härliga Sandvikskällan, vars vatten väller fram hela året och aldrig täckes av vinteris, växa

Hippuris vulgaris
Veronica Beccabunga
Ranunculus aquaticus
Hypnum aduncum
Tussilago Farfara
Mnium fontanum
» *palustre.*

7. Vid Ultuna i en damm:

Stratiotes Aloides
Hydrocharis Morsus ranæ.

8. Höjderna vid Ultuna hava fullkomligt[1] samma växter, som finnas på den s. k. Polacksbacken och anförts i det föregående (se II. 4).

9. Liljeholmen är en lövklädd halvö nära intill Ultuna. Den är prydd med samma träd och växter, som Norby lund erbjuder. Dessutom finnas här

Asperula tinctoria och
Hypericum hirsutum.

---

[1] Så 1753: *plane;* ändrat 1756 till *fere,* nästan.

I vattnet[1] på ån, som flyter däromkring, finnas

Lobelia Dortmanna
Phalaris arundinacea
Sisymbrium aquaticum;

och på dess strand[1]

Statice Armeria.

III.

Exkursion till Håga.

Vår väg går genom den s. k. Fjärdingstullen förbi de vackra åkrar, som höra till staden, utefter stora landsvägen till byn Rickomberga, därifrån genom de sterila skogsbackarna vid Rickomberga till byn Flogsta och vidare genom en äng till byn Håga och in i skogen till konung Björns hög.

1. Hustaken i Upsala, som äro täckta med grönskande torv, bära en gröda av *Bromus tectorum,* såsom om de vore sädesåkrar, och erbjuda en egen samling växter:

Bromus tectorum
Sedum Telephium
» *acre*
Bryum rurale
Sisymbrium Sophia
Crepis tectorum
Viola bicolor[2].

---

[1] Så efter 1753 års text. I de senare trycken är *In aqua* ändrat till *Ad aquas* och *Et in littore* är uteslutet; de fyra växterna uppräknas i följd; i stället för *Sisymbrium aquaticum* står *Sisymbrium amphibium aquaticum.*

[2] Så 1753, senare tryck *tricolor.*

2. Stadens åkrar bära riklig sädesskörd men äro icke fria från de vanligen förekommande skadliga ogräsen:

Agrostis spica venti
Bromus secalinus
Vicia Cracca
Triticum repens
Veronica arvensis
» *agrestis*
Lycopsis arvensis
Lithospermum arvense
Chenopodium album
Conium maculatum
Polygonum Convolvulus
Convolvulus arvensis
Polygonum Persicaria
» *amphibium β*
Agrostema[1] *Githago*
Delphinium Consolida
Spergula arvensis
Sinapis arvensis
Thlaspi arvense
» *Bursa pastoris*
Erysimum cheiranthoides
Myagrum sativum
Lamium amplexicaule
Fumaria officinalis
Ervum hirsutum
Anthemis arvensis
Centaurea Cyanus
Sonchus arvensis
Serratula arvensis

---

[1] 1787 *Agrostemma.*

Potentilla anserina
Carduus crispus
Artemisia vulgaris.

3. Vändställen eller renar på åkrarna mellan Upsala och Rickomberga hava sina särskilda växter:

Bromus arvensis
Cynosurus glomeratus[1]
Lolium perenne
Plantago lanceolata
Tordylium Anthriscus
Papaver Rhæas
Potentilla repens[2]
Thlaspi campestre
Achillea Millefolium
Anchusa officinalis.

4. De sterila bergbackarna vid Rickomberga:

Aira flexuosa
Nardus stricta
Erica vulgaris
Spergula nodosa
Avena pratensis[3]
Lichen subulatus
» *cornutus.*

5. Ängarna vid Flogsta och Håga frambringa alldeles samma växter som Norby-ängen samt dessutom

---

[1] Så 1753. Senare tryck *Dactylis glomerata.*
[2] Så 1753. Senare tryck *P. reptans.*
[3] Tillagd 1756 och följ.

Scirpus palustris
Arundo phragmites
Gentiana amarella[1]
Ranunculus bulbosus[2]
Lotus corniculata.

6. Ån nedanför Flogsta by[3] är rik på olika vattenväxter, varibland

Cardamine amara
Potamogeton natans
Fontinalis antipyretica[4]
Lysimachia thyrsiflora[5]
Tremella verrucosa.

7. Håga by och dess omgivningar:

Cratægus Aria[6]
Euphrasia Odontites
Saxifraga tridactyloides[7]
Bromus pinnatus[5]
Ophioglossum vulgatum.

8. Konung Björns hög vid Håga har samma växter som Kronoparken vid Upsala, vilka angivits på sitt ställe (II. 5).

---

[1] Så 1753. Senare tryck *G. campestris.*
[2] Tillagd 1756 och följ.
[3] Texten lyder 1753: *Rivulus infra pagum Flogsta scatet* —; i 1756 och senare tryck: *Fluvius infra pagum Flogsta versus Nego scatet.* — *Nego* korruptel för Håga (Hoga)?
[4] Så 1753. Senare tryck *antipyritica.*
[5] Tillagd 1756 och följ.
[6] Så 1753. Senare tryck *C. suecica.*
[7] Så 1753. Senare tryck *S. tridactylites.*

IV.

Exkursion till Danmarks socken.

Genom den stadsport, som leder till Kungsängen och ut åt Danmarks kyrka, gå vi förbi uppsyningsmannens över Kungsängen boställe, vilket bär namnet Pinan[1], vidare över (Sävja-)ån genom skogen fram till ängen och lunden vid Nåntuna.

1. Kungsängen erbjuder förutom de i det föregående angivna ängsväxterna (I. 4 och 7) följande:

Veronica Anagallis
Valeriana officinalis
Scirpus cespitosus
» *acicularis*
Agrostis rubra
» *stolonifera*
Poa annua
» *angustifolia*
Glaux maritima
Festuca rubra
Parnassia palustris
Fritillaria Meleagris
Primula farinosa
Juncus bulbosus
» *bufonius*
Rumex acutus
Triglochin palustre
» *maritimum*
Stellaria graminea
Lychnis Flos cuculi
Erysimum Barbaræa

[1] Nu Sundby.

Carex capillaris
Equisetum arvense
Sisymbrium palustre[1]
Carum Carvi[1].

2. Vid Sävjaåns stränder växa

Festuca fluitans
Iris Pseudacorus
Phellandrium aquaticum
Sium latifolium
Lysimachia vulgaris
» *Nummularia*[1]
Lythrum Salicaria
Equisetum fluviatile
» *palustre.*

3. I åns djupa och gyttjiga vatten förekomma

Scirpus lacustris
Potamogeton perfoliatum
» *pusillum*
Lemna minor[1]
» *gibba*[1]
Nymphæa lutea
Butomus umbellatus
Sagittaria sagittifolia
Sparganium erectum
Conferva reticulata
Spongia fluviatilis
Hottonia palustris[1]
Myriophyllum spicatum[1].

4. Den vackra lunden vid Nåntuna är beväxt med sådana träd och örter, som man träffar på i

[1] Tillagd 1756 och följ.

lunderna vid Norby och Gottsunda, och har dessutom följande:

Cistus Helianthemum
Melampyrum nemorosum
» *sylvaticum*
Anthyllis Vulneraria
Carex hirta
» *muricata.*

5. Byn Sävja, som tillhör vår Herr Præses, mottager deltagarne i utflykten, sedan de vederkvickts med frukostmåltid, i sin furuskog, vid vilken vi också se några främmande träd.

6. Omgivningarna kring Danmarks kyrka erbjuda några få mera sällsynta växter:

Avena fatua
Aegopodium Podagraria
Daucus Carota.

7. Herr Præses' gård Hammarby mottager de trötta kamraterna i sin trädgård, där utom åtskilliga främmande växter finnes

Thalictrum simplex.

8. Att besöka Lövsta blir mera sällan tillfälle, emedan den långa vägen skulle fördröja de trötta vandrarne. Där finner man på sterila platser

Festuca decumbens
Daucus Carota
Bromus pinnatus
Arundo epigejos[1].

---

[1] Mom. 4—8 äro anförda efter 1764 års tryck. Mom. 5 och 7, som handla om Linnés gårdar Sävja och Hammarby, fattas i

V.

Exkursion till Gamla Upsala.

Vi gå ut genom den s. k. Svartbäckstullen och följa stora landsvägen förbi inhägnade täppor, planterade med grönsaker isynnerhet kål, fram till tegelbruket; därifrån över ängsmark vid Bärby och genom en dels steril dels sädesbärande trakt till Gamla Upsala och fram till gården Vitulsberg. På detta gods, som av den nuvarande ägaren Sekreteraren och Akademiadjunkten Mag. CARL ASP[1] är särdeles väl skött, kunna vi med stort nöje iakttaga flera i och för rikets landthushållning anställda försök och mycket dyrba inrättningar i detta avseende. Sedan vi tillfredsställt vår vetgirighet med att betrakta allt detta, vandra vi genom ängar och småskog fram till ett kärr, fyllt av tuvor och vattengölar.

1. Kålgårdarna innesluta jämte sina nyttiga grönsaker åtskilliga andra växter:

Chenopodium polyspermum
Aethusa Cynapium
Euphorbia helioscopia
» *Peplis*[2]
Ranunculus repens

övriga tryck. I trycket av 1753 fattas även mom. 8 (Lövsta). Linné inköpte Hammarby 1758 och Sävja 1759.

[1] CARL ASP (1710—1782), theologices och metaphysices professor 1755.

[2] Så i alla trycken; bör vara *Peplus*.

Erysimum[1] *Irio*
Lamium purpureum
Bidens tripartitus[2]
Sonchus oleraceus lævis
» » *asper*
Chenopodium viride[3].

2. En betesmark invid tegelbruket har i sina lergravar

Chara vulgaris[4].

3. Bärby äng har utom växter, som vanligen förekomma på ängar:

Serratula tinctoria,
Epilobium palustre,
Ranunculus polyanthemus[3].

4. Bergbackarna som sträcka sig fram till Bärby by äro beväxta med lichener:

Bryum pulvinatum
Lichen olivaceus
» *fragilis*
» *sanguinarius*
» *stygius*
» *lanatus*
» *atro-virens*
» *falunensis.*

---

[1] Så 1753. Senare tryck *Sisymbrium.*
[2] Trycket af 1787 har *tripartita.*
[3] Tillagd 1756 och följ.
[4] Mom. 2 finns icke i 1753 års tryck.

5. Gamla Upsala högar äro bevuxna med vanliga och på mycket torra betesmarker ofta förekommande växter. Men i högarnas närhet förekommer en i denna trakt rätt sällsynt växt:

Anemone vernalis.

6. Kärret vid Vitulsberg framalstrar åtskilliga mindre vanliga växter:

Veronica scutellata
Utricularia vulgaris
» *minor*
Eriophorum alpinum
Cicuta virosa
Selinum palustre
Drosera longifolia
Convallaria bifolia
Juncus effusus
Scheuchzeria palustris
Pedicularis Sceptrum Carolinum
Carex limosa
» *panicea*
Carduus palustris.

VI.

Exkursion till Vaksala.

Genom Vaksala-tullen gå vi ut på gärdena vid Vaksala och till höger över backarna därstädes, därefter till vänster över ängarna som höra till gårdarna Eka och Jälla. Därifrån till botanices professorns prebendegård Törnby och den därinvid liggande lunden, som är mycket rik på insekter.

1. Vid sidorna av vägen från Upsala till Vaksala finnas åtskilliga växter som boskapen icke gärna äter:

Solanum Dulcamara
Polygonum Hydropiper
Erysimum officinale
Lepidium ruderale
Antirrhinum Linaria
Carduus lanceolatus.

2. På åkerrenar och backar vid Vaksala finnas

Bromus hordeaceus
Athamanta Libanotis
Silene nutans
Tillea aquatica
Erysimum Alliaria
Hieracium dubium
» *Auricula*
Medicago falcata
» *lupulina*
Chærophyllum sylvestre[1]
Papaver dubium[1]
Trifolium montanum
» *arvense*
Matricaria Chamomilla[1]
Onopordum Acanthium
Centaurea Scabiosa
Aira aquatica[1].

3. Ängarna vid Eka och Jälla äro klädda med nära nog samma växter och örter, som man ser

[1] Tillsatt 1756 och följ.

bekläda Norby äng och andra kringliggande ängar, samt hava dessutom

Scabiosa Succisa och
Hypnum alopecurum.

4. Jälla erbjuder, utom ovan omtalade, på liknande ställen förekommande växter, på åkerrenarna

Scabiosa arvensis.

5. Törnby. Utom av de vid Vaksala backar antecknade växterna prydas många kringliggande höjder företrädesvis av

Anthemis tinctoria[1] och
Pimpinella saxifraga[2].

6. Lunden vid Törnby har samma slags träd och växter som den ovan omtalade Norby lund. Dessutom är den en mycket omtyckt uppehållsort för insekter, och deltagarne i utflykten pläga därför här under några timmar oförtröttade insamla insekter, innan de återvända till Upsala.

VII.

Exkursion till Husby.

Genom en stadstull, som efter en teologie doktorn och professorn i Upsala Luth[3] tillhörig jordegendom fått namnet Lutbommen, gå vi över Luthagen, en

[1] 1753 års tryck har *Buphthalmus tinctorius.*
[2] Finns icke i 1753 års tryck.
[3] Olof Luth, † 1578.

äng med liknande namn, samt över Salpeterängen[1] och andra åkrar och ängar fram till lunden vid Husby kronogods och vidare genom asplunden vid Hässelby i Börje socken. Därifrån kan återvägen till staden tagas över gårdarna och byarna Husby och Staby.

1. Luthagen har vanliga ängsväxter med tillägg av följande:

Ranunculus sceleratus
Lathyrus palustris
Vicia sativa
Myosotis palustris
Mentha arvensis
Vicia sepium
Carex vulpina[2].

2. Vid stranden av Upsala-ån, som ofta svämmar över, växa

Lycopus europæus
Limosella aquatica
Jungermannia pusilla
Zanichellia palustris[2]
Phascum acaulon
Ranunculus reptans
Elatine Hydropiper
Riccia crystallina
Stachys palustris[2].

3. På Salpeterängen finnas utom övriga på ängar vanliga växter

[1] Salpeterängen ligger utefter Fyrisån norr om Luthagen.
[2] Tillagd 1756 och följ.

Pedicularis sylvatica[1]
Orchis latifolia
Montia fontana
Solidago virgaurea[2].

4. De övriga ängarna som vi träffa på under denna vandring frambringa vanliga växter och dessutom

Tanacetum vulgare
Comarum palustre.

5. Lunden vid kronogodset Husby har, ehuru mycket begränsad, utom förut omtalade lichener för sig förbehållit följande hos oss sällsynta och ingalunda vanliga växter:

Linnæa borealis
Monotropa Hypopitys.

6. Asplunden vid Hässelby är även ett mycket omtyckt tillhåll för insekter.

7. I grannskapet av Börje kyrka finnes

Ophrys Monorchis.

8. Kättinge gård har på en berghäll en växt, som jag icke sett på något annat ställe i Upland, nämligen

Silene rupestris.

9. På ängen vid Nyvla finnes

Aster salicinus[3].

---

[1] Så 1753. De senare trycken hava *P. palustris.*
[2] Tillagd 1756 och följ.
[3] Så 1753. Senare tryck *Inula salicina.*

10. Husby gård, som äges av teologie doktorn professorn HYDRÉN[1], erbjuder på fält och ängar följande växter:

Sedum album
» sexangulare
» annuum
Linum catharticum[2]
Dianthus deltoides
Erigeron acre
Angelica sylvestris
Polygala vulgaris
Scorzonera humilis[3].

VIII.

Exkursion till Jumkil.

Floras vänner pläga, eftersom en lång utfärd förestår dem, från den s. k. Fjärdingstullen färdas med hästar och bondkärror, ofta tingade just från Jumkils socken, på stora landsvägen 1 1/2 svensk mil till Jumkils kyrka och i byarna därstädes tillbringa natten. Tidigt nästa dags morgon följa de så sin outtröttlige ledare över en mängd skogsängar, genom mörka skogar och sanka ödemarker en hel mil till yttersta gränsen av själva Jumkilskärren[4]. Följande växter finnas här:

---

[1] LARS HYDRÉN (1694—1789), domprost i Upsala.
[2] Så 1753 och 1764; 1756 och 1787 *Mnium catharticum*.
[3] Upptages endast i 1764 års tryck.
[4] *Palus Jumkilensis* motsvarar de vidsträckta sumpmarkerna på Ulleråkers allmänning mellan Börjesjön i söder och Lumpebosjön i norr.

1. Den öde och mörka skogen erbjuder vid sina sumpmarker[1] ofta nog växter, som annorstädes äro mindre allmänna, såsom t. ex.

Arundo calamogrostis
Scirpus sylvaticus
Campanula Cervicaria
Calla palustris
Carduus heterophyllus
Hieracium paludosum
Gnaphalium sylvaticum
Ranunculus Lingua
» *polyanthemus*[2]
Juncus filiformis[3]
Lychnis dioica[4]
Rubus cæsius
Equisetum limosum
» *sylvaticum*
Lycopodium annotinum.

2. Kärrmarken vid Júmkil, fylld av *Sphagnum*[5] och tuvor, som stå under vatten, frambringar likadana örter som det ovannämnda kärret vid Vitulsberg, t. ex. *Carex limosa, Pedicularis Sceptrum Carolinum* och *Utricularia vulgaris minor*[6], vilka för

[1] 1753: *ad paludes sæpe; ad* har i de senare trycken bortfallit.

[2] Så 1753. Senare tryck utesluta denna växt.

[3] Så endast i trycket 1787. Trycken av 1756 och 1764 hava *Juncus filiforus.*

[4] Tillagd 1756 och följ.

[5] Så 1753; ändrat 1756 till *Hypnum scorpioides.*

[6] Avhandlingen 1753 upptager här jämte dessa tre *Scheuchzeria palustris, Ophrys corallorhiza, Ophrys paludosa* och *Equisetum limosum.*

övrigt äro sällsynta kring Upsala. Dessutom finnas här:

Schoenus albus
Equisetum limosum[1]
Hypnum scorpioides
Splachnum ampullaceum
Ophris Corallorhiza[1]
» *paludosa*[1].

3. Stadsgatorna i Upsala erbjuda de trötta, från utfärden återkommande Floradyrkarne sådana växter, som äro utmärkande för skräpiga och obebodda platser, t. ex.

Myosotis Lappula
Chenopodium urbicum
» *Bonus Henricus*
Bryonia alba[2]
Cochlearia Coronopus[2]
Hyoscyamus niger
Salix fragilis[2]
Cynoglossum officinale
Erysimum Alliaria[2]
Geranium cicutarium
Malva rotundifolia
Antirrhinum minus
Leonurus Cardiaca
Marrubium vulgare
Artemisia Absinthium
Senecio vulgaris
Anthemis Cotula

[1] Tillsatt här 1756 och följ.
[2] Tillagd 1756 och följ.

Urtica urens
» *dioica*
Solanum vulgare[1].

* * *

De vetgiriga och flitiga naturforskare, som i mängd finnas i Upsala, fulländа på detta sätt sina botaniska exkursioner, mestadels under juni månad. De lära genom dessa känna sitt fäderneslands rika skatter för att en gång använda dem till nytta för sig själva och till gagn för samhället samt till Skaparens pris och ära.

[1] Tillagd 1756 och följ.

Uppsala 1921. Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B.

PRIS KR. 2: —

Uppsala 1921. Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B.

